

Trekroute en overwintering Nederlandse Nachtegaal bekend

Eerste resultaten van het dataloggeronderzoek

Nachtegaal CA798 werd op 24 april 2021 bij Vogelringstation Van Lennep als één van de eerste Nederlandse Nachtegalen voorzien van een datalogger. Afgelopen jaar is in de Fitis meerdere keren aandacht besteed aan dit project waarbij dertig adulte, lokale Nachtegalen zijn voorzien van een datalogger. Het doel is meer te weten te komen over de trekroute en het overwinteringsgebied van deze vogels. Na in Afrika te hebben overwinterd werd Nachtegaal CA798 op 29 april 2022 teruggevangen. De datalogger werd verwijderd en uitgelezen. De analyse van de gegevens is gedaan door Mark Bouts, die ervaring met dit werk heeft door een dataloggeronderzoek naar Bosrietzangers en Kleine Karekieten bij Vogelringstation De Haar. De analyses zijn nog niet klaar, maar wij kunnen toch al vast, met enig voorbehoud, iets laten zien. Een primeur voor de Fitis, want nog nergens anders zijn deze gegevens gepubliceerd!

■ André van Aken, Mark Bouts en Marcel Slaterus

Een Nachtegaal genaamd CA798

Nachtegaal CA798 was geen onbekende voor ons, toen wij hem bij het ochtendgloren op 24 april 2021 in een mistnet op onze ringbaan aantreffen. Eerder stond de vogel geboekt als Y024015, naar het nummer op zijn metalen ring van het Vogeltrekstation. De vogel is in 2020 voor het eerst gevangen op ons ringstation. De vogel was toen al volwassen, dus tenminste ouder dan 1 jaar. Het geslacht van de vogel werd tijdens een terugvangst later dat seizoen bepaald als man op basis van de vorm van de cloaca, die tijdens het broedseizoen opzwelt en (in tegenstelling tot bij de vrouwtjes) licht naar voren wijst. De vleugellengte van de vogel (86 millimeter) komt zowel bij mannen als vrouwen voor, maar uit een artikel van Van Aken blijkt dat 86 millimeter de gemiddelde vleugelmaat is van mannelijke Nachtegalen en dat zo'n grote vleugelmaat slechts zelden bij een vrouw wordt aan-

getroffen. De vogel is tijdens het broedseizoen negen keer gevangen (in drie jaren) en nooit is een broedvlek is aangetroffen. Vrouwelijke Nachtegalen ontwikkelen tijdens het broedseizoen een kaal stuk huid op de borst waarmee ze, dankzij hun lichaamstemperatuur, de eieren en jongen beter warm kunnen houden. Helaas leverde een DNA-analyse van een paar getrokken veertjes geen uitsluitsel over het geslacht op, maar op basis van de eerder genoemde gegevens kunnen we veilig concluderen dat CA798 een man is.

Op 24 april 2021 kreeg Y024015 bij zijn metalen ringetje een datalogger met nummer CA798. De datalogger werd met een op maat gemaakt haampje op de rug van de Nachtegaal bevestigd en het geheel weegt minder dan 2 procent van het lichaamsgewicht van de Nachtegaal, zodat deze er niet (noemenswaardig) door belemmerd wordt. Voor het

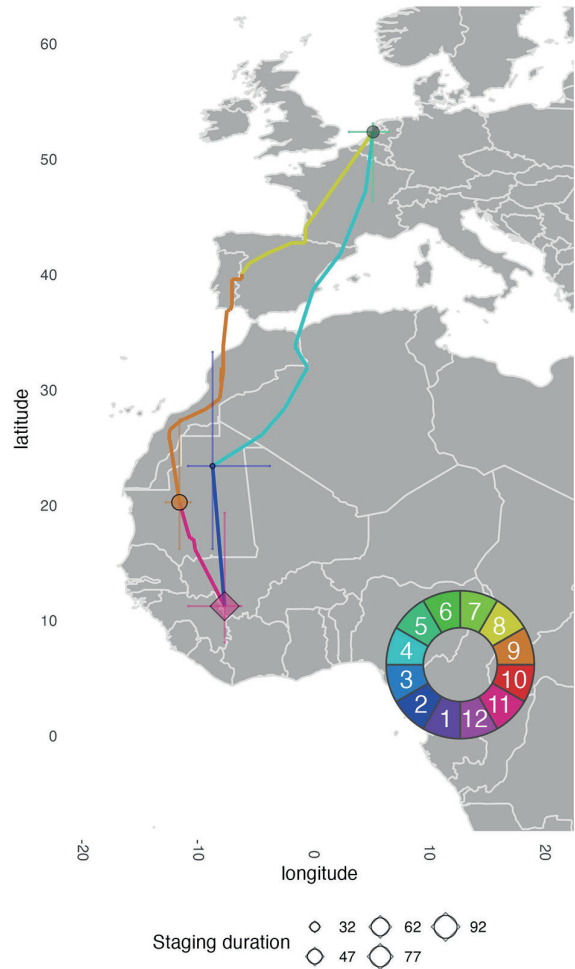

CA798 MET DATALOGGER Foto: Marcel Slaterus

logeren hebben we alleen de grotere individuen (in de regel meestal mannen) in een goede conditie gekozen. Om de Nachtegaal makkelijker individueel herkenbaar te maken in het veld, kreeg hij twee kleurringetjes om; een rode en een gele. Daarmee ging de vogel nu onder een derde naam de boeken in: LBR,Y;RBM. Maar om het niet nodeloos ingewikkeld te maken, zullen we vanaf nu met CA798 naar deze Nachtegaal verwijzen.

Het broedseizoen van 2021 bracht CA798 door op of in de directe nabijheid van het ringstation. De gegevens die de dataloggers opleveren hebben een onnauwkeurigheid die (bij bewolkt weer, of wanneer de vogel langdurig schaduw opzoekt) op kan lopen tot enkele honderden kilometers (zie de spreidingslijn bij de groene stip die de foutenmarge aangeeft). Maar doordat deze Nachtegaal tijdens het broedse-

Migration pattern CA798

MIGRATIEPATROON Afbeelding: Mark Bouts

zoen van 2021 nog vijf keer is teruggevangen op ons ringstation kunnen wij met (vrij grote) zekerheid zeggen dat het een broedvogel is van ons terrein.

Aan het eind van wat hopelijk een geslaagd broedseizoen was voor CA798 heeft hij het gebied verlaten en is op weg gegaan naar zijn overwinteringsgebied in Afrika. Deze reis, waarbij de

Sahara twee keer moet worden overgestoken, is zeker geen sinecure voor een vogel van amper 20 gram, net iets meer dan een brief van acht kantjes. Maar CA798 heeft het overleefd en op 29 april 2022 troffen wij hem weer aan op onze baan en konden we hem van de datalogger bevrijden. Bij het uitlezen van de gegevens op de baancomputer bleek al snel dat de logger goed had gefunctioneerd. Wij waren zeer opgetogen en wisten toen al zeker dat wij meer geloggerde Nachtegalen zouden terugvangen en van meer vogels de trekroute en het winterverblijf zouden achterhalen (hetgeen ook gebeurde). Maar laten we voor nu eerst maar eens kijken naar wat de datalogger van CA798 ons geleerd heeft.

De trekroute, stopovers en het overwinteringsgebied

Voordat de reis van deze Nachtegaal wordt beschreven willen wij vooraf nogmaals duidelijk maken dat het hier gaat om een voorlopig overzicht van de gegevens die deze ene Nachtegaal heeft opgeleverd. Een en ander moet nog 'gefine-tuned' worden voordat wij met de definitieve resultaten komen. Houd ook in gedachte dat de kaart een mooie rechte lijn laat zien, maar dat in werkelijkheid dataloggers een onnauwkeurigheid hebben tot meer dan 100 kilometer. De route, stopovers en het overwinteringsgebied op de kaart komen voort uit een mediaan van alle positieschattingen bepaald uit de data.

Tabel Levensloop van CA798

Datum	Gebeurtenis
4-6-2020	Geringd met metalen ring
11-6-2020	Terugvangst en controle
24-4-2021	Terugvangst en geloggerd
9-5-2021	Terugvangst en gecontroleerd
11-5-2021	Terugvangst en gecontroleerd
13-5-2021	Terugvangst en gecontroleerd
23-5-2021	Terugvangst en gecontroleerd
5-6-2021	Terugvangst en gecontroleerd
29-4-2022	Terugvangst en datalogger verwijderd

In augustus begon CA798 aan de trek naar het wintergebied en vloog daarbij in zuidwestelijke richting over België, Frankrijk en Spanje (zie kaart). Rond september bereikte de vogel Portugal, verlegde zijn koers in meer zuidelijke richting en stak waarschijnlijk bij de Golf van Cádiz de Atlantische Oceaan over. Na de oversteek vloog de Nachtegaal verder in zuidwestelijke richting door Marokko en Westelijke Sahara. Ergens in die maand kwam de Nachtegaal aan in Mauritanië, waar de vogel een stopover hield van enkele weken (oranje stip). Deze positie is echter opvallend omdat dit woestijngebied is en het niet bepaald een geschikte habitat voor een Nachtegaal is. Er zijn verhalen bekend van vogels die een oase opzoeken, maar aangezien deze positiebepalingen in de equinox periode liggen (de periode dat dag en nacht even lang duren) zijn de dataloggergegevens minder betrouwbaar. Het is aannemelijker dat de vogel een beetje noordelijker in Marokko zat (en dat past ook beter bij wat een andere analysemethode aanduidt).

Na de stopover vloog de vogel verder in zuidoostelijke richting om tenslotte het overwinteringsgebied in het zuidoosten van Mauritanië, het zuiden van Mali en/of Guinee te bereiken (roze ruit). Rond februari verliet CA798 het overwinteringsgebied en verplaatste zich in noordelijke richting door Mauritanië, waar weer een kortere stopover werd gehouden, maar nu meer oostelijk. In april, na de stopover vloog de vogel via Algerije naar het oosten van Marokko om daar de Middellandse Zee over te steken om zo Spanje binnen te vliegen. Via Frankrijk en België kwam de vogel nog in april weer terecht op de ringbaan.

Het beeld dat uit de gegevens komt is dat deze Nachtegaal op de heenweg de

CA798 vers terug uit Afrika. Foto: Lars Buckx

Oost-Atlantische trekroute heeft gevolgd (zoals ook de Nachtegalen die in Engeland zijn geloggerd deden). Dit komt overeen met onze verwachtingen. CA798 heeft de hoge Pyreneeën vermeden door in het najaar de westelijke route langs het gebergte te nemen en in het voorjaar de oostelijke route terug. Dit is een bekend fenomeen dat bij meerdere trekvogelsoorten is waargenomen.

Dit zijn dus de eerste gegevens van de trekroute, de stopovers en het overwinteringsgebied van één van de geloggerde Nachtegalen die wij terugvingen dit jaar. Verdere analyse van de gegevens van deze vogel en de anderen gaat door en wij hopen volgend jaar nieuwe gegevens te ontvangen van het tweede cohort Nachtegalen dat wij dit jaar een logger hebben meegegeven. Uiteindelijk zal dit over enkele jaren resulteren in een langer en gedetailleerder artikel. Wij danken de ringers die zich hebben

ingezet voor dit project en de sponsors die dit onderzoek financieel hebben mogelijk gemaakt:

- Het IJsvogelfonds van de Vogelbescherming
- Het Jaap van Duijn Vogelfonds
- Het Prins Bernhard Cultuurfonds Noord-Holland, Van Lange Fonds
- Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland

Bronvermelding

- Aken, A.B van (2007). Nachtegaal; ster van de Kennemerduinen en VRS Van Lennep. Jaarverslag VRS Van Lennep, 2007
- Aken, A. van (2022). Nachtegalenproject Vogelringstation Van Lennep. Fitis, 2022-2, 83.
- Slaterus, M. (2021). De eerste Nachtegalen zijn geloggerd. Fitis, 2021-2, 98-99.
- Slaterus, M. (2022). Uitkijken naar Nachtegalen met kleurringen. Fitis, 2022-1, 23.